Asia: HE 21/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Aseman Lasten toiminnan lyhyt yleisesittely
Aseman Lapset tukee lasten ja nuorten tervettä kasvua sekä luontevaa vuorovaikutusta aikuisten kanssa. Teemme työtä lasten ja nuorten lisäksi myös heidän lähipiirinsä kanssa. Vuonna 1990 perustettu Aseman Lapset on poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton valtakunnallinen järjestö.

Järjestössä työskentelee lähes 50 kasvatus- ja sosiaalialan ammattilaista. Työhön kuuluu tunne- ja vuorovaikutustaitojen opettamista, koulukiusaamiseen puuttumista, nuorten kohtaamista julkisissa tiloissa, sovittelua, tukemista rikoskierteiden katkaisussa sekä rinnalla kulkemista monenlaisissa haastavissa elämäntilanteissa. Aseman Lasten tekemässä rikostyössä ulkomaalaistaustaiset perheet ovat yliedustettuina.

Käytännön havainnot lasten ja nuorten syrjäytymiskehityksestä
Aseman Lasten työssä näkyy parentifikaatio, eli lasten valta suhteessa omiin vanhempiin kasvaa lapsen edun vastaisesti, kun lapsella on vanhempia parempi kielitaito ja suomalaisen yhteiskunnan tuntemus. Lapset joutuvat esimerkiksi liian usein toimiminaan vanhempiensa tulkkeina.

Lisäksi vanhempien heikko kielitaito ja yhteiskunnan tuntemus johtavat siihen, että perheiden on vaikeaa tukea lapsia esimerkiksi koulutehtävissä. Vanhempien kotouttamista ja kielen oppimisen tukea pitäisi lisätä, sen vähentämisen sijaan.

Monet ulkomaalaistaustaiset perheet, joita työssä Aseman Lapsilla kohdataan ja nähdään, ovat sosioekonomisesti huonossa asemassa yhteiskunnassa. Tämä näkyy muun muassa siinä, että lapsilla on harvoin mahdollisuus harrastaa ja päästä nauttimaan kulttuurista tai muusta rahaa vaativasta toiminnasta. Tämä taas vaikuttaa negatiivisesti yhteiskuntaan integroitumiseen ja siihen, että nuori tapaisi ja löytäisi ystäviä ja yhteisöjä myös valtaväestöön kuuluvista. Monissa ulkomaalaistaustaisissa perheissä kuluu jo nyt paljon voimavaroja rahahuoliin ja etuuksien leikkaamisella ja sanktiomaksujen lisäämisellä on suoraan negatiivisia vaikutuksia lapsiin.

Millä keinoilla erityisesti maahanmuuttajanuorten ja maahanmuuttajataustaisten nuorten syrjäytyminen voidaan estää?
Vanhemmille suunnattua tukea pitäisi kasvattaa. Tällä hetkellä monet tukimuodot keskittyvät lasten tukemiseen. Vanhempien on haastava sitoutua näihin tukimuotoihin, jos heille ei samanaikaisesti tarjota tukea kotoutumiseen, kielitaidon vahvistamiseen, palveluiden löytämiseen ja suomaisen yhteiskunnan tuntemiseen. Perheiden on vaikea löytää palveluita eri elämäntilanteisiin palveluverkoston sirpaleisuuden vuoksi. Ks esim. https://sites.uwasa.fi/pirunpolska/
Vanhemmille tulisi tarjota enemmän tietoa yhteiskunnan palvelujärjestelmistä ja näiden toiminnasta, jotta he osaisivat esimerkiksi käyttää lapsensa Wilmaa ja hakea oikeanlaisia palveluita.

Aseman Lapsilla on nähty hyviä tuloksia vanhempien kielitaidon vahvistamisesta ja siten syrjäytymisen ehkäisystä resetti/perheryhmäluokka toiminnoissa, jossa perheet osallistuvat lasten koulunkäyntiin olemalla mukana lasten luokassa. Ks. esimerkiksi https://www.valteri.fi/tuote/resetti-perheluokista-tukea-kasvatustilanteisiin-kotona-koulussa-ja-varhaiskasvatuksessa-resetti-toiminta-2017-2020/

Miten voidaan vaikuttaa siihen, etteivät rikoksilla oireilevat nuoret ajaudu väkivalta- tai rikoskierteeseen ja estää jengiytymistä/radikalisoitumista?
Maahanmuuttajanuorten tulisi saada vahvempaa tukea kouluissa, jotta he voisivat kokea onnistumisia ja yhteenkuuluvuutta kouluympäristössä. Koulussa tulisi olla lisää keinoja tunnistaa niiden nuorten erityisen tuen tarpeita, jotka eivät puhu äidinkielenään suomea. Tällä hetkellä näiden nuorten erityisen tuen tarpeet

selittyvät heikolla kielitaidolla. Koulumaailmassa on myös yksittäisiä nuoria, jotka eivät käytännössä puhu mitään kieltä riittävästi.

Valtaosalla Aseman Lapsien asiakkaina olevilla maahanmuuttajanuorilla on paljon huonoja kokemuksia koulusta, eivätkä he ole menestyneet opinnoissaan. Jokainen nuori kaipaa hyväksyntää ja yhteenkuuluvuuden tunnetta. Jos tätä ei saada koulussa tai harrastuksissa, kasvaa nuoren riski ajautua väkivalta- tai rikoskierteeseen.

Nuorille tulisi tarjota todellisia harrastusmahdollisuuksia. Tällä hetkellä tuettujen harrastusten ääreen on vaikeaa päästä ja löytää ilman tukea. Maahanmuuttajataustaiset nuoret viettävät paljon aikaa julkisissa ja puolijulkisissa tiloissa, koska nuorilla ei ole tietoa tai muutoin pääsyä mielekkään vapaa-ajan tekemisen ja harrastusten pariin. Nuoret tarvitsevat paikkoja ja yhteisöjä, joissa voisivat harjoitella kieltä ja kulttuuria.

Kun lapsi tai nuori voi huonosti, yhteiskunnan palvelut kohdistuvat häneen ja vain välillisesti perheeseen. Tarvitaan oireilevien lasten ja nuorten perheille palveluita, jotka tunnistavat koko perheen haasteet ja tukevat koko perhettä. Lisäksi tarvitaan tukea ja keinoja, jotta saadaan ulkomaalaistaustaisia ihmisiä kouluttautumaan ja työllistymään sosiaali – ja terveysalalle sekä opetusalalle. Lisäämällä lastensuojelun ja muiden perheitä kohtaavien instituutioiden monimuotoisuutta, lisättäisiin myös ymmärrystä.

Aseman Lapsien työssä kohtaamat nuoret ovat usein tulevaisuutensa suhteen näköalattomia ja representaation puute vaikuttaa nuorten kykyyn haaveilla tulevaisuudesta. Myös rakenteellinen rasismi vaikeuttaa nuorten menestymistä ja oman mieluisan paikan löytämistä suomalaisesta yhteiskunnasta. Ks. esimerkiksi https://www.helsinkigse.fi/discussion-papers/discussion-paper-22

Aseman Lapsien tekemän työn perusteella on huomattu, että vakavasti oireileva nuori hyötyy annetusta tuesta ja ottaa sitä mielellään vastaan, kun luottamus hänen kanssaan on saatu rakennettua.

Onko hallituksen esityksessä ehdotetuilla muutoksilla vaikutuksia niiden nuorten elämään, joiden parissa järjestö tekee työtään?
Muutoksilla on vaikutuksia niiden nuorten elämään, joiden parissa Aseman Lapset työskentelee. Perheet eivät ole saaneet riittävästi tukea kotoutumispalveluista ja suunnitellut muutokset kasvattavat tällaisten perheiden ja nuorten määrää. Aseman Lapsien työssä on huomattu, että perheen tukeminen on kasvattanut heidän omatoimisuuttaan. On myös huomattu, että palveluiden leikkaaminen ei tee omatoimiseksi, vaan perheiden laadukas tuki. Palveluiden keston lyhentäminen ja kaventaminen syrjäyttää perheitä yhä enemmän. Sen sijaan palveluiden yhdistäminen voi lisätä kustannustehokkuutta.

Tulkkaaminen on perheille todella kriittinen tuki ja se on viimeinen asia, josta tulisi leikata. Aseman Lapsien työssä nähdään paljon sitä, että apua ja tukea haetaan oman yhteisön sisältä, jos perheet eivät ymmärrä jotain asiaa. Omissa yhteisöissä jaettu tieto on toistuvasti puutteellista tai virheellistä. Tällaiset tilanteet ovat johtaneet tilanteisiin, jossa yhteiskunnalta saadun tuen tarve on kasvanut. Eli tehokkainta olisi ollut hoitaa asia alun perin niin, että perheen asia olisi saatu heti hoidettua. Aseman Lapsien työntekijä on muuan muassa ollut mukana tilanteessa, jossa nuoren kiireellisen sijoituksen on tulkannut muulle perheelle perheen isosisko. Kommunikaatio perheen ja sosiaalipalvelun välillä tapahtui siis isosiskon välittämänä. Jos nyt jo näin kriittisissä tilanteissa ei aina hyödynnetä ammatillisia tulkkeja, kuulostaa tulkkauksesta leikkaaminen todella huolestuttavalta.

Mahdolliset muut huomiot asiakokonaisuuteen liittyen
Aseman Lapsien kokemuksen mukaan osassa kouluista onnistutaan loistavasti maahanmuuttajataustaisten nuorten ja perheiden tukemisessa. Näitä onnistumisia pitäisi pystyä tunnistamaan ja mallintamaan kaikkiin suomalaisiin peruskouluihin, joissa opiskelee nuoria eri kieli- ja kulttuuritaustalla.